

UDK 929Karadžić V. S.:070(497.4)

Eva Premk Bogataj

Kranj

eva.premk@guest.arnes.si

VUK STEFANOVIĆ KARADŽIĆ V SLOVENSKEM TISKU

Karadžićevo ime in delo v slovenskem literarnem prostoru spremljamo že v prvih številkah *Krajnske čbelice*. Recepcija je potekala od krajših informativnih besedil v slovenskem časopisu k daljšim analitičnim člankom in znanstvenim študijam slovenistov in slavistov, ki so se s Karadžićem ukvarjali znotraj odnosa Kopitar–Karadžić, produktivne recepcije v slovenski literarni zgodovini oziroma v medkulturnih južnoslavističnih študijah.

Ključne besede: Karadžić, srbske pripovedke, Kopitar

The name and work of Vuk S. Karadžić in the Slovene literary sphere can be traced back to the first volumes of the literary journal *Krajnska čbelica*. The reception evolved from short informational texts in Slovene literary journals and newspapers to longer analytical articles and scientific studies by Slavistic and Slovenistic researchers. Karadžić's work and role have been mostly studied in terms of his relationship with Jernej Kopitar, but researchers have also examined the productive reception of Karadžić in Slovene literary history and within intercultural South Slavic studies.

Keywords: Karadžić, Serbian Folk Tales, Kopitar

0 Uvod

Recepcija Vuka Stefanovića Karadžića¹ v slovenskem prostoru še ni bila sistematično predstavljena. Referenčni okvir, znotraj katerega je Karadžić v slovenskih objavah, je najprej odnos Kopitar–Karadžić, nato ljudsko slovstvo v ljudskem jeziku ter južnoslovanske kulturne politike. Recepcijo smo razvrstili v štiri sklope po kronološkem redu od informativnih novic in krajših sestavkov do postopnega prevajanja Karadžićevih del in poglobljenih problemskih obdelav njegove kulturnopolitične vloge in dela ter jasno zavzetih stališč raziskovalcev do pomena Karadžićevega dela za slovensko jezikovno in literarno-kulturno okolje. Okoli leta 1987 kritiški odzivi navajajo tudi ustvarjalne pobude, ki so jih od Karadžića sprejeli slovenski jezikoslovci in literati.² Knjižne prevode Karadžićevih del v slovenščino in pojavnost v slovenskih šolskih berilih bomo podrobneje obravnavali ob drugi priložnosti.

¹ Čeprav srbski avtorji za Vuka Stefanovića Karadžića uporabljajo samo ime Vuk, kar so upoštevali tudi slovenski raziskovalci v preteklosti, bomo v nadaljevanju zapisovali samo priimek Karadžić.

² Vire bomo zaradi njihove številnosti navajali sproti v opombah in ne na koncu prispevka.

1 Zgodnje omembe (1831–1900)

V času povečanega zanimanja za jezikovna, narodopisna in zgodovinska vprašanja so tudi pri nas odmevale slavne srbske ljudske pesmi, ki so dosegale širok krog bralstva po eni strani zaradi slovanske solidarnosti v borbi za narodni duh v književnosti in kulturi nasproti pangermanski politični in duhovni eskalaciji, po drugi pa zaradi slovanofilstva, južnoslovanskega kulturnega približevanja in takrat že uveljavljenega Karadžića. S krepitvijo občutka o skupnem jeziku je Karadžić postajal zgled.

Slovensko bralstvo se je s srbsko ljudsko pesmijo v slovenskem prevodu spoznalo že v predmarčni dobi, ko je leta 1831 *Krajnska čbelica*³ najprej objavila prevod šestnajstih *Srpskih pokrajnzenih* pesmi iz Karadžićeve *Narodne srbske pjesnarice*, v naslednji številki leta 1832 pa še prevod balade o Hasanaginici. Karadžić je to srbsko narodno pesem leta 1814 vključil v svojo *Malo prostonarodno slaveno-serbsko Pesnarico*,⁴ kjer je objavil Fortisov zapis iz leta 1774, v nadaljevanju pa neuspešno iskal ljudskega pevca, ki bi pesem še poznal.

Stanko Vraz je svojo zbirko *Narodne pjesni ilirske, koje se pevaju po Štajerskoj, Kranjskoj, Koruškoj zapadnoj strani Ugarske* posvetil »učenomu gospodinu Vuku Stefanoviću Karadžiću, Sàrblljinu Jadraninu, mudroljubja i krasnih umètnostih doktoru«,⁵ v predgovoru pa se je ob opisu začetkov zapisovanja ljudskega slovstva Karadžiću zahvalil za vse, kar se je od njega naučil.

V *Kmetijskih in rokodelskih novicah* (v nadaljevanju N) so leta 1844 z zamudo objavili Karadžićevo Oznanilo o skorajšnjem izidu druge knjige nove izdaje *Srpskih narodnih pesem*, za katere je Karadžić zbiral naročila.⁶

V slovenskih časopisih petdesetih let devetnajstega stoletja so v zvezi s Karadžićem prispevki informativne narave: omembe Karadžićevega imena v *Slovenski bčeli* in v N. V *Slovenski bčeli* zapis o tem, da je splošno znano, da je srbske običaje in pesmi opisal Karadžić,⁷ nadalje leta 1952, da bo uredništvo zbiralo naročila za novo knjigo *Narodne pripovedke*, ki sledi pravkar natisnjenemu težko pričakovanemu srbsko-nemško-latinskemu slovarju.⁸ V N med 1852 in 1858 izide nekaj prevodov srbskih narodnih pesmi in pravljic (*Marko Kraljevič i Musa kesedžija, Pad carstva*

³ *Krajnska zibelica* 2 (1831), 63–78 in 3 (1832), 65–69.

⁴ Vuk Stefanović Karadžić, *Mala prostonarodna slaveno-serbska Pesnarica*, Wien: J. Šnirer, 1814, čast 1.

⁵ Stanko Vraz, *Narodne pjesni ilirske, koje se pevaju po Štajerskoj, Kranjskoj, Koruškoj i zapadnoj strani Ugarske, Razdělak 1*, Zagreb: K. p. ilir. nar. tiskarna dra. Ljudevita Gaja, 1839, viii.

⁶ Podoben oglas je v Gajevi Danici objavljen že l. 1835, sočasno s Karadžićevimi pesmimi iz leipziške izdaje.

⁷ Slovenski običaji, *Slovenska bčela* 2/1 (1. 1. 1851), 12.

⁸ Književni pregled, *Slovenska bčela* 3/11 (11. 3. 1852), 86.

serbskega, Serbska narodna pesem, Mati svetega Petra, Klinov močnik)⁹ izpod peresa Jurija Kobeta in Franceta Cegnarja.¹⁰ Pri nekaterih pesmih pod naslovom piše »po Karadžiću«, pri drugih ne, nekatere srbske besede so pod opombami prevedene, npr. »zbog pri belih Krajncih kakor drugod zavolj«. ¹¹ S Karadžićevo slavo in vključenostjo v aktualno kulturnopolitično gibanje postane tudi za slovensko literarno-kulturno okolje zanimiv ne le Karadžić in srbsko narodno pesništvo, pač pa tudi srbska kultura, običaji itn. Bleiweisove N po Karadžiću povzamejo opise o Srbiji, zapise o srbskih običajih in navadah (*Serbsko klagovanje za mertvimi, Serbske zdravice in Serbskega jezika domovina*).¹²

V N 1856 sta dva zapisa ob Karadžićevem obisku naših krajev:

Včeraj in predvčeranjem smo imeli slavnega dr. Vuka Stefanovića Karadžića v Ljubljani, ki je na poti iz Tersta, kjer je bolnega prijatla obiskaval, se pri nas mudil, da je zapuščino Kopitarjevo v naši licealni knjižnici ogledal. Da smo kaj veseli bili takega pohoda in da smo se radovali preslavnega starčeka še tako krepkega vidjeti, ni nam treba praviti. Včeraj zvečer jo je spet odrinil na Dunaj.¹³

V N 1861 poročajo: »Danes je odpotoval slavni starček dr. Vuk Stefanović Karadžić na Dunaj, od koder se bo v nekoliko dnevih podal nazaj v Beligrad. Bil je tukaj 14 dni, da bi si okrepil oslabele ude. Pomiloval je po bergljah šepajočega moža marsikdo, ki ni mislil, da ima pred seboj serbskega Homerja«. ¹⁴

Karadžićevo ime oz. srbske pripovedke, ki jih je zbral, sta v tem času v slovenski prostor prenašala tudi Fran Miklošič in Janko Pajk. Miklošič je leta 1858 na Dunaju objavil *Slovensko berilo za sedmi gimnazijalni razred*, v katerem je srbska pripovedka *Usod (Osoda)* brez navedbe vira in *Pregovori serbskega naroda*, pod katerimi je zapisal Zbral F. M. Ko je 1865 izšlo Miklošičevo *Berilo za osmi gimnazijalni razred*, je avtor vanj vključil srbski pripovedki *Medved, svinja in lisica*,¹⁵ *Kdor manje prosi, več mu se daje* ter sestavek *Šege serbskega naroda. Po Vuku Stefanoviću Karadžiću* z opisom, kako in kdaj Srbi molijo.¹⁶ Tega leta je izšla tudi *Jugoslovenska knjiga*

⁹ N 10/6 (21. 1. 1852), 238; N 13/85 (24. 10. 1855), 340; N 16/30 (28. 7. 1858), 238; N 12/52 (1. 7. 1854), 207.

¹⁰ Prva prevajalca Karadžićevih pesmi in pripovedk sta bila France Cegnar in Radivoj Rehar, Cvetko Golar za nekaj svojih pesmi najde navdih prav v srbskih narodnih pesmih, kar je očitno v pesmih iz cikla *Iz bosanskog perivoja*, Karadžićeva dela pa so vplivala tudi na Matija Valjavca, Stanka Vraza, Frana Milčinskega in Otona Župančiča, ki si je celo naslov za svojo zbirko pesmi *Ciciban* sposodil v Karadžićevem slovarju (prim. Anton Debeljak, Vuk Karadžić zunaj Srbije, *Življenje in svet* 15/5 (1934), 119).

¹¹ Serbska narodna pesem, N 10/19 (21. 1. 1852), 238.

¹² N 13/32 (21. 4. 1855), 128; N 12/38 (13. 5. 1854), 151; N 15/12 (12. 2. 1857), 46; N 15/12 (14. 2. 1857), 51; N 15/14 (18. 2. 1857), 54.

¹³ N 14/73 (1856), 293–294.

¹⁴ N 19/29 (1861), 323.

¹⁵ Vuk Stefanović Karadžić, *Narodne Srpske pripovijetke*, Dunaj, 1821, 28–30.

¹⁶ Dr. Fr. Miklošič, *Slovensko berilo za osmi gimnazijalni razred*, Na Dunaju: V ces. kralj. zalogi bukev, 1865, 131–133, 159–161, 184–185. Povzeto po: Vuk Stefanović Karadžić, *Kovčezik za istoriju, jezik i običaje Srba sva tri zakona*, U Beču: U Štampariji Jermenskoga manastira, 1849.

(*Zbirka srbskih in hrvaških izvrstnih del*), v kateri so neprevedene *Izbrane Narodne Srbske Pesni* (S slovnico, tolmačenjem in rečnikom) v izboru in s slovenskim uvodom ter razlagalnim slovarčkom Janka Pajka.¹⁷ V uvodu je Pajk zapisal, da so »ti krasni plodi proste domišljije srbskega ljudstva vsem izobraženim neslovanskim kakor tudi mnogim slovanskim narodom znani in z veliko pohvalo čitani, pri nas pa Slovencih, najbližjih sorodnikih srbov in Hrvatov, še premalo udomačeni«. ¹⁸ Pajk je navedel tudi vir, in sicer drugo knjigo Karadžičeve zbirke iz leta 1823. Pri nekaterih besedah v slovarčku je Pajku pomagal Štefan Kocijančič, ki ga je prvi konzultiral v zvezi s hrvaškimi in srbskimi knjigami. Pajk je v svojih razmišljanjih srbohrvaščino videl kot primerno tudi za Slovence in izrazil zavest o Karadžiču kot pomembnejšem zbiratelju ljudskega slovstva, narodnem buditelju in eminentnem literarno-kulturnem delavcu, poudaril pa je tudi politične razsežnosti Karadžičevega delovanja, ki je kasneje pri Slovencih eden od razlogov za upad zanimanja za Karadžičevo zapuščino.

V letu 1868 je v prvih številkah Tomšičevega *Slovenskega naroda* objavljen listek *O slovanskem narodnem pesemstvu sploh, posebno pa srbskem*,¹⁹ slovensko dotedanje zapisano obzorje je v sestavku dopolnjeno o Karadžiču oziroma srbskem ljudskem pesništvu: Srbi imajo med vsemi Slovani najlepše pesništvo, pri petju uporabljajo gusle, pojejo o predmetih srbske zgodovine in pojejo vsi, ne le narodni pesniki.

Prvi daljši članek (informativne narave) o Karadžiču in njegovem delu v slovenskem prostoru je izšel po njegovi smrti, po novici v *Vestniku* leta 1875, ko je urednik napovedal objavo Karadžičevih *Srpskih narodnih pjesmi* in daljši življenjepis. Že v naslednji številki je na skoraj tridesetih straneh slovenska kulturna javnost Karadžiča podrobno spoznala. Besedilo je, kot je razložil urednik, poslal Slovenec Hr. Fekonja, opisuje pa okoliščine Karadžičevega rojstva, odraščanja, pot na Dunaj, seznanitev z Jernejem Kopitarjem: »Liepa je sreča nanesa Vuka na Bart. Kopitara [...]. Upoznav se s tem učenim Slovincem sklopi s njim uže prijateljstvo, koje bijaše odlučna upliva za sve buduće djelovanje Vukovo«. ²⁰ V besedilu je Fekonja navedel Karadžičeve objavljene knjige, opisal sodelovanje s Kopitarjem, Karadžičeva potovanja, pisal pa je tudi o njegovih nasprotnikih, o njegovem filološkem, zgodovinskem in etnografskem delovanju.

Dve leti pozneje je tudi Stritarjev *Zvon* o Karadžiču objavil daljše besedilo *Pregled najnovije serbske literature*.²¹ Avtor je bil dober poznavalec Karadžičevega dela; poleg biografskih in bibliografskih podatkov omenja npr. črko *j*, s katero naj bi Karadžić po Miloševem prepričanju nameraval Srbe »porepiti«.

¹⁷ Janko Pajk, *Jugoslovenska knjiga. Zbirka srbskih in hrvaških izvrstnih del*, Gorica: Dragotin Sohar, 1865.

¹⁸ Prav tam, VII.

¹⁹ O slovanskem narodnem pesemstvu sploh, posebno pa srbskem, *Slovenski narod* 1/4 (9. 4. 1868); 1/5 (11. 4. 1868); 1/6 (14. 4. 1868); 1/11 (25. 4. 1868).

²⁰ Hr. Fekonja, Dr. Vuk Stefanović Karadžić, preporoditelj narodne književnosti srbske, *Vestnik, naučna priloga Zori* 3/1–8 (1875), 16, 23–27, 38–42, 54–56, 70–73, 85–88, 101–105, 117–119.

²¹ T., *Pregled noveje serbske literature*, *Zvon* 3 (1877), 272, 288, 320, 336, 352, 368.

V Leipzigu so leta 1877 natisnili Gerhardovo zbirko narodnih pesmi *Gesänge der Serben* in le leto dni pozneje so tudi v N v zvezi z recepcijo Karadžića oz. srbskih ljudskih pesmi zapisali: »Visoka cena srbskih narodnih pesmi je znana vsacemu literarno izobraženemu Slovanu in tudi učenim krogom vse Evrope«, zaradi česar tudi »u knjižnici slovenskega domoljuba bi bila na pravem mestu«. ²²

Josip Marn je v sestavku o Kopitarju v zvezi z odnosom s Karadžićem v *Jezičniku* podal njegovo širšo podobo, od opisa njune »sloveno-serbske« borbe za preprostemu ljudskemu govoru soroden knjižni jezik, do Karadžićevega zbiranja narodnih pesmi, pisanja slovnice in slovarja po Kopitarjevem nasvetu. Marn je podrobneje predstavil tudi negativne reakcije na Karadžićeva prizadevanja, namreč da so se »hudovati jeli pravoslavni popi ter neznansko grajati i Vuka i Kopitarja«. Marn je navedel tudi dejstvo, da sta bila Kopitar in Karadžić »zlobovito opsovana« v knjigi *Les Slaves Occidentaux*. ²³

V tisku je izšlo še več kratkih informativnih novic, ki so utrjevale zavest o Karadžiću in njegovem delu: o prenosu Karadžićevih posmrtnih ostankov v Beograd so pisali v *Ljubljanskem zvonu* (v nadaljevanju LZ), ²⁴ Matija Murko je l. 1886 v LZ zapisal kratko novico o Pavičevi obrambi Karadžića in Kopitarja pred Kulakovskim, pri čemer se je Murko z izrazito naklonjenostjo postavil na Kopitarjevo stran, ²⁵ Valentin Cajnko je v *Domu in svetu* (v nadaljevanju DiS) omenil Karadžićevo pismo za zbiranje sredstev za tisk. ²⁶

Leta 1889 so v Ljubljani izšle *Srbske narodne pesmi o boju na Kosovem* v prevodu Ivana Mohorčiča, ki je v uvodu napisal: »Ko je Volk Stefanović Karadžić začel izdajati srbske narodne pesmi, pridobile so si kmalu nevenljivo slavo pri vseh izobraženih narodih.« ²⁷

Število informativnih poročil in novic je v naslednjih letih še naraslo, saj se je bližala stoletnica Karadžićevega rojstva: leta 1889 je DiS objavil kratko novico o tisku kosovskih pesmi, ki so prihajale »o pravem času, da oživi tudi v Slovencih oni spomin«, ²⁸ v *Slovenki* je izšel prevod srbske pripovedke *Šuma bede*, ²⁹ v Novi pesmarici Ivana Železnikarja je objavljenih tudi šest srbskih pesmi, ³⁰ v DiS je v kratki recenziji avtor očital Železnikarju, da »ne more biti knjižica brez politične barve, zdi se „pri (!) sedanjih razmerah“ samo ob sebi umljivo«, ³¹ v LZ so leta 1891 objavili

²² Srbske narodne pesmi, N 36/10 (6. 3. 1878), 74.

²³ Josip Marn, Jernej Kopitar. Matija Čop. Dr. France Prešeren. Jezičnik 18 (1880), 72–73.

²⁴ Fran Levec, Kopitarjev grob, LZ 3/11 (1883), 604–605.

²⁵ Matija Murko, Kopitar, LZ 6/4 (1886), 264.

²⁶ Valentin Cajnko (Lešnički), Vuk Štefanović Karadžić, DiS 1/11 (1888), 176.

²⁷ Ivan Mohorčič, *Srbske narodne pesmi o boju na Kosovem*, Ljubljana: Narodna Tiskarna, 1889, 16.

²⁸ Dr. Fr.[ančišek] L.[ampe], Srbske narodne pesmi o boju na Kosovem, DiS 2/10 (1889), 227.

²⁹ Šuma bede. Srbska pravljica, *Slovenka* 3/4 (1899), 75.

³⁰ Ivan Železnikar, *Nova pesmarica*, Ljubljana: Narodna tiskarna, 1889.

³¹ Nova pesmarica, DiS 3/3 (1890), 93.

vest o izidu Karadžičevih *Srpskih narodnih pjesmi*,³² v DiS se je Karadžić leta 1892 najprej pojavil samo na ilustraciji,³³ Frančišek Lampe pa je pozneje v DiS navedel natančne Karadžičeve bibliografske podatke, svoj nekoliko daljši sestavek pa začel takole: »Kdo ne pozna slavnega srbskega rodoljuba, pisatelja, zbiralca narodnih pesmij?«³⁴ Istega leta je LZ objavil novičko o postavitvi spomenika Karadžiću v Tršiču³⁵ in še kratko obvestilo o tisku Karadžičevega *Rečnika*,³⁶ leta 1894 je Viktor Bežek v kratki recenziji *Sketove čitanke I.–IV.* ponazoril, da naj bi nam bile srbske ljudske pesmi vzor,³⁷ o zavesti Karadžića kot enega najpomembnejših zbirateljev in narodnih buditeljev govori tudi recenzija Štrekljevih *Slovenskih narodnih pesmi* v LZ.³⁸ Leta 1897 je Rajko Perušek v LZ zapisal, da Srbi slavijo petdesetletnico Karadžičevega prevoda *Nove zaveze*,³⁹ istega leta pa je tudi Lampe v DiS pisal o prenosu posmrtnih ostankov Karadžića in Kopitarja »v slovensko in srbsko domovino«.⁴⁰ O odnosu Karadžić–Kopitar je v tisku tedanjega časa že nekaj zapisov: Ivan Kunšič je napisal pregledni sestavek *Vuk in Kopitar*⁴¹ v prvi številki *Nove dobe*, leta 1898 je v LZ Fran Vidic objavil daljši sestavek *Kopitar in Vuk*, v katerem je zapisal: »To pa je bila tudi najlepša in najsijajnejša doba v Kopitarjevem življenju«.⁴² Nedvomno je bil že v tem obdobju slovenski bralec dobro seznanjen s Karadžičevo vlogo, ki pa je kasneje (vsaj pri širšem slovenskem bralstvu) bleдела skupaj s Kopitarjevo pozno podobo v senci preporoda Čopove in Prešernove dobe.

Ob stoletnici Karadžičevega rojstva je Murko na slovesnosti na Karadžičevem grobu na Dunaju med drugim povedal, da »Vsak Slovenec časti Vuka, ker je dal Srb-skemu jeziku in srbski književnosti pravo narodno podlago ter z izdavanjem prekrasnih narodnih pesni proslavil srbsko in slovansko ime sploh po vsem omikanem svetu«.⁴³

2 Obdobje 1900–1950

Po obdobju medkulturnega posredovanja osnovnih podatkov o Karadžiću in njegovem delu, v katerem si je Karadžić v slovenskem literarno-kulturnem okolju tudi s pogostimi pojavljanji v časopisih razširil prepoznavnost, če že ne utrdil svoj ugled med slovenskimi izobraženci, so se začele analitične raziskave odnosa med Kopitarjem in Karadžićem in Karadžičeva produktivna recepcija pri Slovencih. Iz tega

³² Srpske narodne pjesme, LZ 11/9 (1891), 574.

³³ DiS 5/12(1892), 34.

³⁴ Frančišek Lampe, Vuk Stefanović Karadžić, DiS 5/12 (1892), 575–576.

³⁵ Anonimno, Spomenik Vuku Karadžiću, LZ 12/6 (1892), 388.

³⁶ Anonimno, Karadžićov slovar, LZ 12/9 (1892), 580.

³⁷ Viktor Bežek, Sketove čitanke I–IV, LZ 14/1 (1894), 300.

³⁸ Fran Vidic, Slovenske narodne pesmi, LZ 16/6 (1896), 381.

³⁹ Rajko Perušek, Leto 1897. v srbski književnosti, LZ 17/5 (1897), 324.

⁴⁰ Frančišek Lampe, Kopitarja in Vuka Karadžića, DiS 10/22 (1897), 703.

⁴¹ I. Kobalov [Ivan Kunšič], Vuk in Kopitar, *Novo doba* 1 (1898–1899), 31–36.

⁴² Fran Vidic, Kopitar in Vuk, LZ 18/1 (1898), 24.

⁴³ Dr. M. Murko, Govor o Vuku Karadžiću na pokopališču sv. Marka na Dunaju 10. okt. 1897, *Slovenec. Političen list za slovenski narod* 25/234 (1897).

obdobja je večina prevodov Karadžičevih ljudskih pesmi, pravljic in uganek v slovenščino.

Še naprej so se v slovenskem časopisju pojavljali krajši informativni sestavki o Karadžiću: v DiS leta 1902 o natisnjenih Karadžičevih *Srbskih narodnih pesmih*, v istem časopisu leto pozneje o izidu knjige *O hrvaških in srbskih narodnih pesmih*,⁴⁴ Fran Govekar je leta 1905 objavil kratek sestavek *Jernej Kopitar in Vukov Riječnik v Slovanu*,⁴⁵ leta 1908 pa je v dveh delih izšel Murkov znanstveni članek *Kopitar in Vuk Karadžić*,⁴⁶ ki ga še danes lahko ocenjujemo kot odličen opis odnosa Karadžić–Kopitar. Ker je bil ta odnos predmet številnih raziskovanj, bomo tu navedli le nekaj Murkovih ugotovitev. Beremo, da je »Kopitar takorekoč ustvaril celega Vuka Karadžića«,⁴⁷ pri tem pa je že ob prebiranju njune korespondence Murko ugotovil, da je bil Karadžić bolj samostojen, kot so do takrat mislili ter da je bil Kopitar Karadžiću najboljši svetovalec in najzvestejši pomočnik in da je moral Kopitar Karadžića braniti z vsem svojim vplivom. Murko je tudi zapisal, da je bil Karadžić po svojem delovanju pravi demokrat in je imel evropske pojme o tem, kaj je zakonito, Kopitar pa da je Karadžića večkrat miril v stikih s kritiki.⁴⁸ Murko je abecedno vojsko označil za boj dveh kulturnih dob in videl tragiko v tem, da je Kopitar pri Slovencih branil reakcionarni položaj, pri Srbih pa naprednega, pri čemer je posej, kot je zapisal Murko, učenec priganjal učitelja. Odnos Karadžić–Kopitar je pri risanju Kopitarja pomembna črta, ki odraža simpatičnost in sproščenost, kar je Murko razbral iz njunega dopisovanja.⁴⁹

V dvajsetih letih dvajsetega stoletja so bile objavljene prve polemike o metodičnih priročnikih za pouk srbohrvaškega/hrvaškosrbskega jezika, takratnega uradnega državnega jezika: Ivan Levec je v časopisu *Učiteljski tovariš* poudaril nujnost berila in učenja cirilice,⁵⁰ leta 1923 je recenzent Nikola Žić ob objavi *Druge srbske ili hrvatske čitanke za Slovence*, v kateri so objavljene tudi tri Karadžičeve pesmi, hvalil svežino berila mladega avtorja, ki je vključil tudi uganke in šale;⁵¹ Ernest Šušteršič je v *Učiteljskem tovarišu* ob Jedrliničevem drugem berilu razložil, kako naj bi poučevali srbohrvaški jezik.⁵² V DiS iz 1927 je bil objavljen zapis o tem, da je Karadžić »najplodovitejši in najdelavnejši srbski pisatelj«.⁵³ Grafenauer je v *Kratki zgodovini*

⁴⁴ O hrvaških in srbskih narodnih pesmih, DiS 16/11 (1903), 702.

⁴⁵ Fran Govekar, Jernej Kopitar in Vukov Riječnik, *Slovan* 3 (1904/05), 253.

⁴⁶ Dr. M. Murko, Kopitar in Vuk Karadžić., LZ 28/5 (1908), 281–88 in 28/6, 347–56.

⁴⁷ Prav tam, 281.

⁴⁸ Prav tam, 281–88.

⁴⁹ Prav tam, 350–353.

⁵⁰ J. Levec, O ureditvi pouka srbohrvatskega jezika na ljudskih šolah, *Učiteljski tovariš* 23 (4. 6. 1919), 3–4.

⁵¹ Nikola Žić, Druga srbska ali hrvatska čitanka za Slovence, *Učiteljski tovariš* 63/47 (22. 11. 1923), 1–2.

⁵² Ernest Šušteršič, Nekaj k pouku srbohrvaščine, *Učiteljski tovariš* 63/50 (13. 12. 1923), 1.

⁵³ Jože Debevec, Srbo-hrvatsko slovstvo, DiS 40/8 (1927), 284.

slovenskega slovstva iz leta 1920⁵⁴ ob Kopitarju omenil tudi Karadžića, ki naj bi ga Kopitar »vodil potem kot izdajatelja srbskih narodnih pesmi (radi katerih se je Jakob Grimm učil srbskega jezika), kot slovničarja in slovarnika ter je postal tako duševni oče novosrbskega pravopisa in pismenega jezika«,⁵⁵ medtem ko naj bi Metelko »sledil Kopitarjevemu jezikoslovnemu idealu, posnetem po Vukovem novosrbskem jeziku«. ⁵⁶ Janko Lokar je v recenziji Grafenaurjevega berila predlagal, da bi se učenci spoznali s svetovno književnostjo v srbohrvaških prevodih, zdaj ko to ni bilo več prepovedano.⁵⁷

Srbske narodne pripovedke je v *Zvončku* med 1921 in 1922 prevedel Fran Erjavec⁵⁸ tik pred izidom prve knjige srbskih ljudskih pripovedk v slovenščini leta 1922.⁵⁹ Prevod je nevešč, nekatere srbske besede so bile enostavno prepisane namesto prevedene, kar mu je kritika očitala.⁶⁰ V *Zvončku* je bil leta 1925 objavljen tudi daljši sestavek anonimnega avtorja *Jernej Kopitar in Vuk Karadžić*, v katerem je avtor(ica) poudaril(a) Kopitarjevo vlogo in vpliv na Karadžića.⁶¹

Okoli stopetdesetletnice Karadžićevega rojstva je o njem pisalo več slovenskih raziskovalcev: Ivan Prijatelj je poudaril Levstikov nasvet slovenskim pisateljem, naj jim bodo »prosti Serbje v izgled in vodilo«, še posebej Karadžić,⁶² Anton Slodnjak je v recenziji *Slovenskega biografskega leksikona* ob geslu *Kopitar* avtorici Eleonori Kernc očital, da ni ustrezno obravnavala odnosa Kopitar–Karadžić, saj naj bi šlo za »velikansko delo, v katerem Kopitar živi in bo živel večno, to je delo za reformo srbsko-hrvaškega knjižnega jezika. Prijateljstvo in sodelovanje med Kopitarjem in Vukom je vendar najlepši dokaz, da kulturna in duhovna edinost ni vezana na politične dogme, temveč se najlepše razvija tam, kjer so dogmatične vezi najrahlejše«, ⁶³v *Levstikovem zborniku* iz 1933 je Eleonora Kernc pisala o Levstikovem odnosu do Kopitarja in Karadžića,⁶⁴ v *Sloveniji* je leta 1933 izšel daljši odlomek iz že omenjenega članka Ivana Kunšiča o Kopitarju in Karadžiću; v istem časopisu je zapisano tudi, da Kopitar zaradi nesebične ljubezni do Karadžića in srbstva v slovarju ni navedel svoje-

⁵⁴ Ivan Grafenauer, *Kratka zgodovina slovenskega slovstva*, Ljubljana: Jugoslovanska knjigarna, 1920, 2. izdaja.

⁵⁵ Prav tam, 129.

⁵⁶ Prav tam, 132.

⁵⁷ Janko Lokar, Slovenska čitanka za višje razrede srednjih in njim sorodnih šol, LZ 41/12 (1921), 760.

⁵⁸ *Zvonček* 8–10 (1921); 22/11 (1921) in 23/1 (1922); nekaj krajših pripovedk pod naslovom *Srbske narodne izide* v *Zvončku* 35/5 (1934), 111.

⁵⁹ Fr. Erjavec, *Srbske narodne pripovedke*, Ljubljana: Učiteljska tiskarna, 1922.

⁶⁰ Ivan Zorec, Fr. Levec, *Srbske narodne pripovedke*.; V Ljubljani, 1922. Založila Učiteljska tiskarna, LZ 42/12, (1922), 758.

⁶¹ Mladenka, *Jernej Kopitar in Vuk Karadžić*, *Zvonček* 26/11–12 (1925), 255–259.

⁶² Ivan Prijatelj, *Slovensko, slovansko in južnoslovansko vprašanje pri Slovencih na prelomu 60-ih in 70-ih let*, 1927, separat, 59.

⁶³ Anton Slodnjak, *Slovenski biografski leksikon*, DIS 46/3 (1933), 165.

⁶⁴ Janez Logar in Anton Ocvirk (ur.), *Levstikov zbornik*, Ljubljana: Slavistični klub Univerze v Ljubljani, 1933.

ga avtorstva⁶⁵ ter da naj bi bil Kopitar duhovni oče sinu Karadžiću,⁶⁶ v *Jutru* 1934 je Božidar Borko o Karadžiću napisal več kratkih informativnih sestavkov,⁶⁷ leta 1933 je izšlo delo Václava Buriana *Kopitar kot inspirator in propagator prvih Vukovih zbirk narodnih pesmi (Poglavje iz daljše študije o Kopitarju.)*,⁶⁸ največji spomenik ob sedemdesetletnici smrti pa mu je postavila cela številka *Življenja in sveta*,⁶⁹ ki je poleg Murkovega članka najpomembnejše analitično delo tega obdobja. Dotedanje objave o Karadžiću so s to številko dopolnjene s fotografijami knjig, Tršiča idr., podrobno Karadžičevo biografijo Slavka Raića, ki poglavja o Karadžičevem delu razdeli v zbiranje ljudskega slovstva, oblikovanje knjižnega jezika in pravopisa, boj za knjižni jezik in abecedo, prevod *Nove zaveze*, *Karadžić zgodovinar* in splošen pogled na Karadžičevo delovanje, *Vuk in Kopitar* ter poglavje o tem, kako so Srbi pisali pred Karadžićem. Antona Debeljaka je v poglavju *Vuk Karadžić zunaj Srbije* zanimalo sprejemanje ustvarjalnih pobud od Karadžića pri Slovencih: opisal je Karadžičev vpliv na Metelka (o tem pred njim tudi Grafenauer), Stanka Vraza, ki da je bil močno pod vplivom srbske narodne pesmi Karadžičevih zbirk, Frana Levstika, Frana Milčinskega, Cvetka Golarja in Otona Župančiča ter druge. Debeljak je nadaljeval s poglavji o odnosih med Karadžićem in Goethejem, Karadžićem in Grimmom, Karadžićem in Rankejem, zanimal ga je Karadžić pri Francozih, Angležih, Poljaki, Rusih, Čehih, Bolgarjih in celo pri Lužiških Srbih.

Leta 1937 je izšlo nekoliko daljše informativno besedilo Gregorja Čremošnika,⁷⁰ pred drugo svetovno vojno in takoj po njej pa je bila recepcija dopolnjena še s kratkimi besedili Alojza Turka in Draga Šega.⁷¹

Ob šestdesetletnici Karadžičevega rojstva⁷² je krajše sestavke Toneta Potokarja, Janka Jurančiča in Vilka Novaka dopolnil zbornik referatov *Vuk Karadžić in njegova doba* v uredništvu Božidarja Borka. V tem zborniku je edini prispevek slovenskega avtorja *Nekoliko pripomb o Vukovem vplivu na slovensko slovstvo*⁷³ Antona Slodnjaka, objavljen pa je tudi odlomek iz Slodnjakovega romana *Pogine naj pes*, iz katerega je literarizirano srečanje med Levstikom in Karadžićem. Slodnjak je Karadžiću pripisal vlogo rešitelja za Slovence v času zmede zaradi Bleiweisove usmeritve, saj naj bi rešil

⁶⁵ A., Kopitar pa Vuk Stefanović Karadžić, *Slovenija* 2/39 (29. 9. 1933), 2.

⁶⁶ A-a., Kopitar in Karadžić – duhovni oče in sin, *Slovenija* 2/40 (6. 10. 1933), 5.

⁶⁷ Anonimno, Spominu Vuka Karadžića, *Jutro* 15/24 (31. 1. 1934), 4–5; Anonimno, Vuk Stefanović Karadžić, *Jutro* 15/31 (1934), 3–4, Anonimno, Knjige »Srpske književne zadruge«, *Jutro* 15/256 (1934), 3.

⁶⁸ Václav Burian, Kopitar kot inspirator in propagator prvih Vukovih zbirk narodnih pesmi (Poglavje iz daljše študije o Kopitarju.), *Časopis za zgodovino in narodopisje* 28/1 (1933), 1–17.

⁶⁹ Vuku Stefanoviću Karadžiću, *Življenje in svet* 15/5 (1. 2. 1934), 102–128.

⁷⁰ Gregor Čremošnik, Ob 150-letnici Vuka Stefanovića Karadžića, *Misel in delo, kulturna in socialna revija* 3/12 (1937), 319.

⁷¹ Drago Šega, Vuk Stefanović Karadžić, *Ljudska pravica* 6/64 (7. 7. 1945), 11 in Alojz Turk, Vuk Stefanović Karadžić Juriju Kobetu, *Slovenski jezik* 4/1–4 (1941), 174.

⁷² O obletnici sta pisala Tone Potokar v *Slovenskem poročevalcu* (3. 9. 1947) in Janko Jurančič v *Delavski enotnosti* (12. 9. 1947). Jurančič o Vukovem boju za demokratizacijo piše istega leta v *Obzorniku*, Vilko Novak v *Mladinski reviji* objavi štiri strani dolg sestavek (*Mladinska revija* 3 (1947–1948), 59–63).

⁷³ *Vuk Karadžić in njegova doba, Zbornik člankov*, Ljubljana: Slovenski knjižni zavod, 1948, 107–116.

slovenski književni jezik in kulturno življenje pred popolnim razkrojem.⁷⁴ Slodnjak prvi piše tudi o produktivni recepciji; mlado generacijo (Luka Svetec, France Cegnar, Fran Levstik, manj Matija Valjavec in Janez Trdina) naj bi navdihovale preproste Karadžičeve ženske pesmi, v prozi pa si je generacija »pomagala z velikansko Vukovo duhovno zakladnico«;⁷⁵ kot dober primer je navedel Levstikovega Martina Krpana. Slodnjak je svoje razmišljanje zaključil v poetičnem zanosu z mislijo, da je Karadžić po Kopitarju »vračen v naše kulturno življenje«.⁷⁶

Glede na Karadžičevo vodilno vlogo znotraj literarno-kulturnih gibanj svojega časa in njegovo prisotnost v širši javnosti ne preseneča, da je v periodičnem tisku tega časa veliko število novic, krajših odmevov, informativnih predstavitev Karadžiča in njegovega dela, pa tudi nekaj pomembnejših problemskih obdelav vidnejših raziskovalcev, kot so Murko, Raić in Slodnjak.

3 Objave 1950–1987

Recepcija Karadžičevega življenja in dela se je v tem obdobju začela z razpravo Jakoba Šolarja iz leta 1957. Šolar je v besedilu o Karadžiću in Metelku glavni razlog za Metelkov neuspeh videl v njegovi neborbenosti.⁷⁷ V Ravbarjevem *Pregledu hrvatske, srbske in makedonske književnosti*⁷⁸ iz leta 1958 je bil objavljen daljši sestavek o Karadžičevem življenju in delu.

Ob stoletnici Karadžičeve smrti je Janko Jurančič v članku *Vuk Stefanović Karadžić*⁷⁹ obravnaval tudi Karadžičev vpliv na hrvaški ilirizem in na slovenski jezikovni, kulturni in narodni program. V tem letu so v časopisju izhajala kratka besedila o Karadžiću Bogdana Pogačnika, Ivana Šučura, Dušana Željeznova, Toneta Potokarja, Miodraga Popovića, Ljerke Krelius, Emire Karabeg,⁸⁰ v *Jeziku in slovstvu* je odmev beograjskega simpozija o Karadžiću,⁸¹ v tem času se začne tudi plodno obdobje znan-

⁷⁴ Prav tam, 114.

⁷⁵ Prav tam, 115.

⁷⁶ Prav tam, 16.

⁷⁷ Jože Lokar, Dve stoletnici, *Jezik in slovstvo* 3/3 (1957), 102–109.

⁷⁸ Miroslav Ravbar, *Pregled hrvatske, srbske in makedonske književnosti*, Maribor: Založba obzorja, 1958.

⁷⁹ Janko Jurančič, Vuk Stefanović Karadžić, *Jezik in slovstvo* 9/4–5 (1964), 97–103.

⁸⁰ Bogdan Pogačnik, Vukova zasluga, *Delo* (31. 1. 1964); Ivana Šučur, Borba za reformo srbskega jezika, *Primorske novice* (14. 2. 1964); Dušan Željeznov, Podoba Vuka Karadžiča, *Ljubljanski dnevnik* (29. 2. 1964); Tone Potokar, Miodrag Popović, Vuk Stefanović Karadžić, *Delo* (29. 2. 1964); L. Polenc (Emira Karabeg), V znamenju dveh jubilejev, *Delo* (6. 5. 1964); Ljerka Krelius, Velika, neustahljiva dediščina, *Stoletnica Vukove smrti, Komunist*, 1964.

⁸¹ France Bezljaj, Simpozij o Vuku Karadžiću, *Jezik in slovstvo* 9/7–8 (1963/64), 265–266.

stvenih in publicističnih Jožeta Pogačnika,⁸² ki se je več kot dvajset let ukvarjal z vprašanjem Kopitarjevih idej o kulturnozgodovinskem konceptu južnih Slovanov, s Kopitarjevo južnoslovansko kulturno politiko, z odnosom Kopitar–Karadžić, z začetki Karadžićeve kulturološke ideje in z odnosom Karadžić–Levstik.

V enem svojih člankov je Pogačnik pisal o recepciji Karadžićevih načel med Slovenci: »O stičnih točkah med Levstikom in Vukom torej ni treba razpletati na dolgo in široko. [...] oba menita, da je tradicionalno pesništvo izraz ljudskega (narodnega) duha, oba verjameta v regenerativno moč „narodne“ poezije in oba sta prepričana, da je sodobna zahodna kultura za njune etične sredine kulturološko neprikladna.«⁸³ V Pogačnikovi monografiji o Kopitarju večkrat srečamo Karadžićevo ime, predvsem iz korespondence med obema Pogačnik sklepa, da je srbsko kulturno revolucijo v celoti osnoval Kopitar: »Vukova teorija in praksa jezikovno-kulturnega reformatorja sta samo izvod iz Kopitarjevega koncepta.«⁸⁴ Pogačnik je odnos Karadžić–Kopitar opisal z besedami: »Kopitar je bil z Vukom kakor učitelj z dobrim učencem: bil ga je odkritosrčno vesel, oproščal mu je tudi tisto, kar drugemu ne bi, predvsem pa je skrbel za njegovo mednarodno uveljavitev. Kopitarjeva zasluga je, da se je Vuk seznanil z večino takratnih naučnih in književnih korifej sveta.«⁸⁵

Število slovenskih prispevkov o Karadžiću je do osemdesetih let nekoliko upadlo. V znanstvenem *Vukovem zborniku* je leta 1966 objavljen Slodnjakov članek *Vuk in slovensko slovstvo*,⁸⁶ Lojze Krakar 1970 je raziskoval Kopitarjevo vlogo v srbskem ljudskem pesništvu,⁸⁷ leta 1979 je izšla še knjižica o Karadžiću v prevodu Neže Mau-

82 Jože Pogačnik, Levstik i Karadžić, *Naučni sastanak slavista u Vukove dane* 3 (1973), 249–259; *Jernej Kopitar*, Ljubljana: Partizanska knjiga, 1977; Levstik in Vuk Karadžić, iz knjige jugoslavističnih primerjalnih razprav »Parametri in paralele«, *Naši razgledi* 26. 5. 1978, 310–311; Jernej Kopitar i južni Slovenci, *Revija* 20/4 (1980), 86–105; Jernej Kopitar i kulturnopolitička geneza južnih Slavena, *Jugoslovenski seminar za strane slaviste* (1980), 147–171; Jernej Kopitar i problem jugoistočne Evrope, *Oko* 8/221 (1980), 14; Recepcija Vukova kulturološkog modela među Slovencima, *Zbornik Matice srpske za književnost i jezik* 35 (1987), 101–111; Vukov model literature, *Revija* 28/8–9 (1987), 702–709; Karadžić's Concept of Culture, *Socialist Thought and Practice* (Beograd) (1987), 62–70; Nastanak i razvoj Vukove kulturološke zamisli, *Polja* 33/336 (1987), 70–72; Prodor u suvremenost: kulturološki kontekst Vukova djelovanja, *Oko* 15/395 (1987), 10–11; Pravi censor: kulturološki kontekst Vukova djelovanja, *Oko* 15/396 (1987), 10–11; Suradnici: Kopitarova inicijativa i južnoslavenski odgovori, *Oko* 15/397 (1987), 10; Vukov model književnosti, *Naši razgledi* 23.10.1987, 580–581, Vuk S. Karadžić i Slovenci, *Prešernov koledar* (1988), 62–67; *Srpske teme u korespondenciji J. Kopitara sa J. Grimom. O dvestogodišnjici Jakoba Grima*, Beograd, 1988, 203–214; Vukovo shvaćanje kulture, *Naučni sastanak slavista u Vukove dane* 17 (1988), 99–108; Bartholomäus Kopitar und Vuk Karadžić, *Sprache, Literatur, Folklore bei Vuk Stefanović Karadžić*, Opera Slavica 13, Neue Folge (1988), 71–78; Dositejevo i Vukovo shvaćanje kulture, *Revija* 29/4 (1989), 279–287; Karadžićovo shvaćanje književnosti, *Glasnik Crnogorske akademije nauka i umjetnosti, Odjeljenje umjetnosti* (1989), 157–163; Vukov model književnosti, *Naši razgledi* 19 (1987), 580–581.

⁸³ Jože Pogačnik, Nastanak in razvoj Vukove kulturološke zamisli, *Sodobnost* 35/2 (1987), 194.

⁸⁴ Jože Pogačnik, *Jernej Kopitar*, Ljubljana: Partizanska knjiga, 1977, 31.

⁸⁵ Prav tam.

⁸⁶ Anton Slodnjak, Karadžić in slovensko slovstvo, *Vukov zbornik*, Beograd: Naučno delo, 1966, 207–228.

⁸⁷ Lojze Krakar, Jernej Kopitar, posrednik med srbsko in hrvaško narodno poezijo in Goethejem, *Slavistična revija* 17/2 (1970), 195–207.

rer. Lojze Krakar, Jernej Kopitar, posrednik med srbsko in hrvaško narodno poezijo in Goethejem, *Slavistična revija* 17/2 (1970), 195–207.⁸⁸

4 Dvestoletnica Karadžičevega rojstva (1787–1987)

V osemdesetih letih je bila recepcija Karadžičevega dela v slovenskem prostoru najbolj plodna na znanstvenem področju; organiziran je bil simpozij *Jernej Kopitar v Vukovem letu*⁸⁹ in odmevna kulturna proslava v Kopitarjevem rojstnem kraju, luč sveta je ugledal prevod monografije o Karadžiču Milorada Daničića in Slobodana Milovanovića,⁹⁰ NUK je med 13. oktobrom in 14. novembrom 1987 pripravil odmevno razstavo o Karadžiču, prav tako knjižnica v Kopru,⁹¹ Društvo slovenskih književnih prevajalcev je organiziralo simpozij *Prevajalci Pomurja in Porabja. Vuk Karadžič in prevajanje. Kritika prevajanja*,⁹² Filozofska fakulteta je objavila referate v zvezku *Vukova Slava*,⁹³ v slovenščini je izšla Rotarjeva knjiga *Karadžičevo pismo Milošu Obrenoviću*,⁹⁴ večkrat je bil problematiziran odnos Kopitar–Karadžič,⁹⁵ številni raziskovalci so se v svojih razpravah tako ali drugače navezovali na Karadžiča (vprašanje pisave, dialekta za osnovo knjižnega jezika itn.).⁹⁶

⁸⁸ Jovan Angelus, *Mladost Vuka Karadžiča*, Ljubljana: Jugoreklam, 1979.

⁸⁹ *Jernej Kopitar v Vukovem letu: govori in referati s študijskih dni in simpozija, podatki o življenju, izbor bibliografije*, ur. Joža Mahnič, Ljubljana-Šiška: Kulturna skupnost, 1987.

⁹⁰ Milorad Daničić i Slobodan Milovanović, *Vuk Stefanović Karadžić*, Šabac: Zajednica književnih klubova Srbije, 1989.

⁹¹ Manjše razstave so bile tudi drugod po Sloveniji.

⁹² *Prevajalci Pomurja in Porabja. Vuk Karadžič in prevajanje. Kritika prevajanja*, ur. Frane Jerman, Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev, 1988.

⁹³ *Vukova slava, posebna številka debatnega lista Slava*, Ljubljana: Filozofska fakulteta, 1987.

⁹⁴ Janez Rotar, *Pismo Vuka Stefanovića Karadžiča knezu Milošu Obrenoviću*, Ljubljana: Cankarjeva založba, 1987.

⁹⁵ Franc Jakopin, Kopitar in slovanska filologija, *Obdobje romantike v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi*, Ljubljana: Filozofska fakulteta, 1980, 371–387; Janez Logar, Jernej Kopitar v zavesti Slovencev ob njegovi stoletnici rojstva, *Jezik in slovstvo* 26/1 (1980), 10–18; Lev Detela, Srb Vuk Stefanović Karadžič in Slovenec Jernej Kopitar ter njun dunajski povezovalni napor za pristno ljudsko podobo jezika, *Mladje: literatura, umetnost, družbena vprašanja* 67 (1988), 45–51; Terseglav, Marko, Teoretične vzpodbude Karadžičevemu folklorističnemu delu, *Zbornik radova XXXIV kongresa Saveza udruženja folklorista Jugoslavije* (1987), 17–25; Slobodan Stojanović, Jernej Kopitar in Vuk Karadžič, *Naši razgledi* 36 (1987), 692–693; Boris Paternu, Jernej Kopitar – Vuk Karadžič – France Prešeren (teze k predavanju), *Seminar slovenskega jezika, literature in kulture* 23 (1987), 71–72; Janez Rotar, Jernej Kopitar kot Vukov mentor, *Nova revija* 6/61 (1987), 939–944; Franc Zadavec, Slovenačka narodna književnost i umetničko stvaralaštvo (U povodu proslave Vuka Karadžiča), *Književnost i jezik* 34/1–2 (1987), 64–73; Janez Rotar, Donesek k slovenski vukiani, *Jezik in slovstvo* 33/6 (1988), 187–188; Jože Toporišič, Kopitar in Dobrovski o Vuku Karadžiču, *Slavistična revija* 35/4 (1987), 335–350.

⁹⁶ Janko Jurančič, Slovenski avtorji in cirilica, *Jezik in slovstvo* 33/3 (1987/1988), 51–57; Janko Jurančič, Štokavski i novoštokavski iz perspektive slovenskih autora, *Zbornik radova o Vuku Stefanoviću Karadžiču*, (1987), 325–30, Janko Jurančič, Kako je Vukov Srpski rječnik odjeknuo u slovenačkoj leksikografiji, *Naučni sastanak slavista u Vukove dane* 4 (1973), 190–200; Janko Jurančič, Vukovo doba i borba istočnoštajerskih i kajkavskih pisaca za književni jezik, *Naučni sastanak slavista u Vukove dane* 2–3 (1972), 129–36; Janko Jurančič, Vuk Stefanović Karadžič i problemi slovenačke naučne lingvistike u XIX veku, *Naučni sastanak slavista u Vukove dane* 17 (1988).

V tem obdobju je znanstvenih prispevkov toliko, da bi bili lahko predmet posebne raziskave, opozorimo samo na nekatera imena, ki so bila pomembnejša za uveljavitev Karadžičeve vloge v naši literarni zgodovini: slovenisti Ivan Prijatelj, France Kidrič, Franc Jakopin, Janez Logar, Franc Zadavec, Jože Toporišič in Boris Paternu, ki so se Karadžića (ali odnosa Karadžić–Kopitar) tako ali drugače dotaknili, najpomembnejši pa so nedvomno Jože Pogačnik, Janko Jurančič, Janez Rotar⁹⁷ in Vladimir Osolnik.⁹⁸

V *Vukovi slavi* je Osolnik objavil besedilo *Karadžić in Slovenci*,⁹⁹ v katerem je navedel številne paralele med Karadžićem in Primožem Trubarjem, Jernejem Kopitarjem ter Franom Levstikom. Pogačnik je pisal tudi o Karadžičevi recepciji v slovenskem prostoru in je omenil vzporednost procesa Levstikove duševne letargije in spoznavanja sestavin srbske kulturne reforme, ob informativnem prenosu osnovnih Karadžičevih biografskih in bibliografskih podatkov pa se je prenašala tudi posebna idejna usmerjenost, zaradi česar je bil Pogačnik prepričan v Karadžičevo trajno vključenost v slovenski kulturni kontekst.

5 Karadžić v slovenskem prostoru po letu 1987

Po poplavi objav o Karadžiću v slovenskem prostoru okoli leta 1987 je prišlo do upada znanstvenih prispevkov, kar lahko povežemo z upadom števila južnoslavistično orientiranih raziskovalcev na Filozofski fakulteti v Ljubljani, s slovensko osamosvojitvijo in z njo povezano reafirmacijo slovenske identitete brez sosednih kultur, z dejstvom, da je bil odnos Karadžić–Kopitar kot osrednja tema medkulturnega zблиževanja tega področja že široko obdelan itn. Osolnik je na simpoziju o Kopitarju 1996 sodeloval z referatom *Jernej Kopitar v srbski kulturni zgodovini (O odmevih Kopitarjevega dela med Južnimi Slovani)*;¹⁰⁰ leta 2013 je Monika Krojepe objavila članek *Jernej Kopitar, Vuk Karadžić in brata Grimm*;¹⁰¹ istega leta je Osolnik v članku *O Miklošiču in južnoslovenskem ustnem izročilu*¹⁰² pisal tudi o Karadžičevem vplivu na Miklošiča.

6 Zaključek

Zasledovali smo pojavitve Karadžića v slovenskem literarno-kulturnem prostoru. Spremljali smo časopisne in revijalne objave informativnega značaja, ki v prvem ob-

⁹⁷ Leta 1987 so na simpoziju *Naučni sestanek slavista u Vukove dane* sodelovali Toporišič, Pogačnik, Rotar in Jurančič.

⁹⁸ Prim. Vladimir Osolnik, Vuk S. Karadžić in Primož Trubar, Jernej Kopitar in Fran Levstik, *Slobodništvo u delu Vuka Stefanovića Karadžića: zbornik radova sa jugoslovenskog naučnog skupa povodom 200-godišnjice Vukovog rođenja*, Kruševac, Društvo prevodilaca, umetnika i naučnih radnika (1987), 95–107 in Vladimir Osolnik, Vuk Stefanović Karadžić in Slovenci, *Naši razgledi* 36/11 (1987), 559–60.

⁹⁹ Vladimir Osolnik, Karadžić in Slovenci, *Vukova Slava, posebna številka Slave* 2/[3] (1987–88), 50–72.

¹⁰⁰ Vladimir Osolnik, Jernej Kopitar v srbski kulturni zgodovini (O odmevih Kopitarjevega dela med Južnimi Slovani, *Jernej Kopitar in njegova doba*, ur. Jože Toporišič, Ljubljana, Filozofska fakulteta, 1996.

¹⁰¹ Monika Krojepe, Jernej Kopitar, Vuk Karadžić in brata Grimm, *Knjižnica* 75/1 (2013), 87–101.

¹⁰² Vladimir Osolnik, Jernej Kopitar v srbski kulturni zgodovini (O odmevih Kopitarjevega dela med Južnimi Slovani, *Jernej Kopitar in njegova doba*, ur. Jože Toporišič, Ljubljana: Filozofska fakulteta, 1996.

dobju gradijo Karadžičevo prepoznavnost, pozneje pa s pogostnostjo potrjujejo raven njegovega ugleda v slovenskem prostoru. V prvem delu tega članka smo pregledali časopisne članke, ki se kakorkoli dotikajo Karadžičevega življenja in dela. Opozorili smo na prispevke Hr. Fekonje, Frančiška Lampeta, Gregorja Čremošnika in drugih, po letu 1900 pa na analitične članke Matija Murka, Slavka Raiča in Antona Debeljaka. Po letu 1950 Karadžičevo delo in vpliv ter odnos Kopitar–Karadžić postanejo predmet raziskav uveljavljenih slovenistov, predvsem Jožeta Pogačnika, Janka Jurančiča, Janeza Rotarja in Vladimirja Osolnika. Njihovo delo je bilo osredotočeno na predstavitve Karadžića v slovenskem znanstvenem prostoru, njegov odnos s Kopitarjem ter vidike Karadžića znotraj stalnih medkulturnih procesov v jeziku, literaturi in kulturi sosedskih narodov. V tem kontekstu so se dosedanje raziskave ukvarjale tudi z vplivom oziroma produktivno recepcijo Karadžića med slovenskimi avtorji (Miklošič, Levstik, Metelko, Vraz, Milčinski, Golar, Župančič, Svetec, Cegnar, Valjavec, Janez Trdina in drugi).

Karadžić je eno najzanimivejših poglavij slovenske literarne zgodovine znotraj odnosov s srbsko kulturo in literaturo v preteklih stoletjih. Odnos Kopitar–Karadžić je bil označen kot zgledno prijateljsko razmerje med učiteljem in učencem, ki je pustilo sled na številnih slovenskih in drugih izobražencih. Prav pri podobi Kopitarja se kaže, kako slika človeka lahko nastane šele v odnosu do drugega/drugačnega; zaradi odnosa Kopitar–Karadžić je podoba Kopitarja popolnoma drugačna, kot bi bila samo iz perspektive abecedne vojne. Zavest o skupnih poglavjih kulturne zgodovine med južnimi Slovani slovensko zgodovino lahko samo obogati.

SUMMARY

The paper deals with the written reception of V. S. Karadžić's work and his role in Slovene culture. The author attempts to cover all forms of its appearance and the maximum length of time. Among other things, she examines how and when Karadžić's name and work appeared in various Slovene literary journals and when and how his work was translated into Slovene. She primarily focuses on early publications, but is also interested in how Karadžić's work influenced Slovene intellectuals and the way authors of scientific or journalistic articles wrote about Karadžić from 1844 on. It appears that Karadžić's impact and the value of his work for Slovenes is greater than one might think. Several researchers came to the conclusion that his work was significant for a number of well-known Slovene intellectuals until today (Franc Miklošič, Fran Levstik, Fran Serafin Metelko, Stanko Vraz, Fran Milčinski, Cveto Golar, Oton Župančič, Luka Svetec, France Cegnar, but also for Matija Valjavec, Janez Trdina, and others).